

 VILÁGGAZDASÁG

ICEG EC

A csatlakozó államok konvergencia-indexe

2003/2 JELENTÉS

BUDAPEST 2003 NOVEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés _____	3
I. A konvergencia folyamat és a csatlakozó államok helyzete _____	3
II. A nominális konvergencia _____	4
III. Reál-konvergencia _____	10
IV. Szerkezeti konvergencia _____	13

BEVEZETÉS

Az ICEG Európai Központ és a Világgazdaság ismételten elkészítette a csatlakozó államokra vonatkozó konvergencia-indexét. Az első ilyen index tavaly decemberben jelent meg, ezt követte a végleges 2002-es és a 2003-as várakozások alapján a készített idei tavaszi index, amit a 2003-ra várható folyamatok alapján készített mostani index követ. Az index keretében a nyolc közép-kelet-európai csatlakozó állam nominális, szerkezeti és reálkonvergenciáját jelző mutatók összesített figyelembe vétele határozza meg, hogy hol tartanak ezek az országok egymáshoz, illetve az Európai Unió átlagos értékeihez viszonyítva a felzárkózás hosszú folyamatában.

AZ INDEX SZÁMÍTÁSA

Az ICEG Európai Központ és a Világgazdaság által kidolgozott index tíz olyan makrogazdasági mutató összevonásából készült, melyek kifejezik az Európai Unió és a csatlakozni kívánó országok közötti fejlettségbeli különbségek néhány fontos dimenzióját. A mutatók többsége a csatlakozó gazdaságok nominális, másik része reálkonvergenciáját jelzi, míg 2 mutató ad információt a szerkezeti felzárkózásról. Az index számítása során alkalmazott mutatók: infláció, költségvetési hiány, államadósság, a folyó fizetési mérleg hiánya, a mezőgazdaságban alkalmazottak aránya az összes foglalkoztatotthoz vetítve, a gazdasági növekedés, az üzleti élet jogi környezete (az EBRD-től átvett komplex mutató), a bér- és árszínvonal, valamint az egy főre jutó GDP.

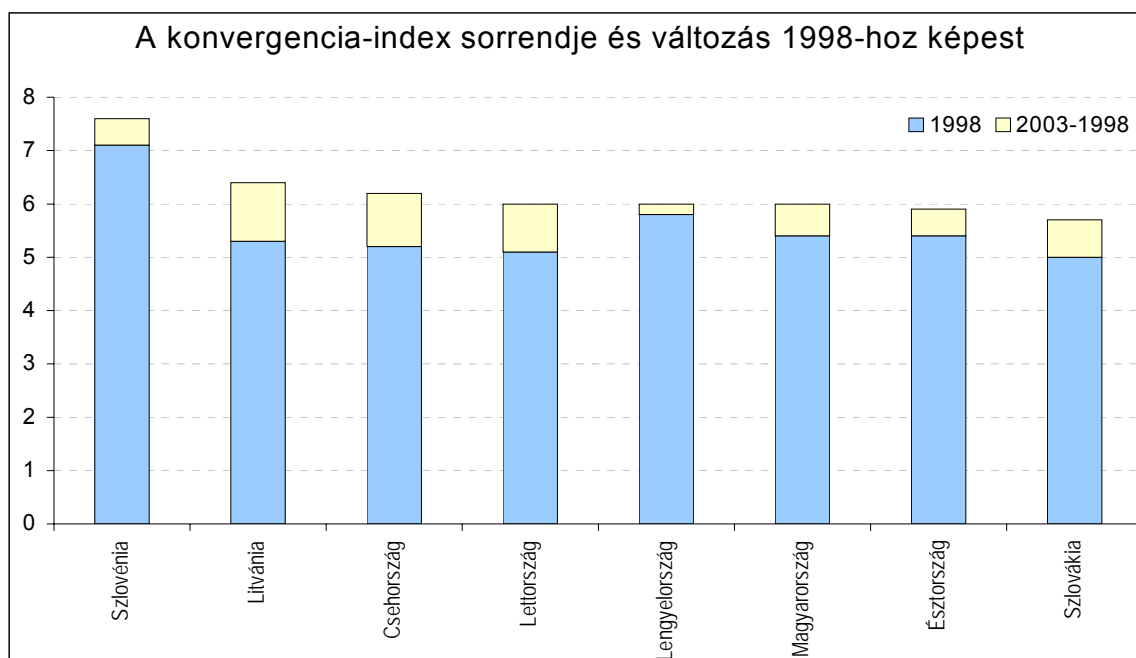
A 0-tól 10-ig terjedő skálán 10-es osztályzatot egy olyan gazdaság érne el, amelyik éppen teljesíti a maastrichti kritériumokat (vagy jobb annál), és a reál fejlettség, valamint a szerkezeti mutatók tekintetében az uniós átlagnak megfelelő értékekkel bír (és kétszer olyan gyorsan növekedik). A súlyozáskor nagyobb szerepet adunk az úgynevezett stock változóknak (ár- és bérszínvonal, egy főre jutó GDP), míg a hektikusabban ingadozó, úgynevezett flow-mutatók (infláció, költségvetési egyenleg stb.) relatíve kevesebbet nyomnak a latba. Így az indexben egyszerre szerepelnek olyan mutatók, melyek azt vizsgálják: a maastrichti kritériumoknak megfelel-e az ország; reálfejlettségben hol tartanak a gazdaságok; milyen mértékben térnek el fontos szerkezeti mutatókat tekintve az EU átlagától.

I. A KONVERGENCIA FOLYAMAT ÉS A CSATLAKOZÓ ÁLLAMOK HELYZETE

A csatlakozó államok rangsorában 2003-ban a tavaly megfigyelt sorrend várható kisebb átrendeződéssel. Összességében az országok többsége kisebb mértékben előrehaladt a konvergencia indexben, bár Lettország, Litvánia és Szlovákia stagnálás, míg Csehország esetében enyhe csökkenés mutatható ki. A rangsort változatlanul Szlovénia vezeti, köszönhetően a térségben kiugróan magas reálgazdasági fejlettségének és kedvező szerkezeti adottságainak, valamint az inflációt leszámítva évek óta stabil makrogazdasági környezetének.

Szlovéniát Csehország és Litvánia követi, de mindkét gazdaság indexe nem változik, sőt Csehországé romlik, köszönhetően a lassú növekedésnek, illetve a költségvetési és folyó fizetési mérleg egyenleg alakulásának.

Grafikon 1.

A konvergencia-index alakulása a csatlakozó államokban

Magyarország a rangsorban a negyedik-hatodik helyen áll Lettországgal és Lengyelországgal azonos értékkel. Lengyelország helyzete tavalyhoz képest elsősorban a gyorsabb GDP növekedésnek köszönhetően javult, míg Magyarország esetében a javulás egyenlő mértékben köszönhetően a költségvetési deficit csökkenésének, valamint a gyors jövedelemkiáramlás miatt bekövetkezett bér és jövedelemkonvergenciának.

Magyarország esetében a konvergencia-index a korábbi évekhez hasonlóan elsősorban a reálkonvergencia területén bekövetkezett javulás miatt emelkedik, köszönhetően elsősorban a jövedelem és bérkonvergenciában bekövetkezett előrehaladásnak. Szembetűnő, hogy indexünkben nem következett be javulás Szlovákia esetében annak ellenére, hogy az államháztartási és fizetési mérleg egyensúly jelentősen javult, aminek az ára azonban a felpörgő infláció és lassuló gazdasági növekedés. Hasonlóképpen érdekes, hogy a sorban utolsó előtti helyen szerepel Észtország, amely gyakran példaként említett ország, de ebben az összevetésben rosszabbul teljesített a két másik balti államnál és csak Szlovákiáét előzi meg a rangsorban.

II. A NOMINÁLIS KONVERGENCIA

A csatlakozó gazdaságok nominális konvergenciában meghatározó szerepet játszik az infláció és az államháztartási egyensúly alakulása: ezek teljesülésének sebessége döntően meghatározza az adósságkritérium, az árfolyam-stabilitás és a hosszú lejáratú adósságon fennálló kamatszínvonal alakulását is. A csatlakozó államok jelentős előrehaladást mutatnak az infláció csökkentésében, ugyanakkor az államháztartás stock és flow mutatóiban eltérő mértékű, de jelentős nehézséggel kell szembenézniük, elsősorban a közép-európai államoknak.

Infláció. Várakozásaink alapján idén is folytatódik a csatlakozó államokra az elmúlt években államokban érzékelhetően felgyorsult a dezinfláció folyamata, miközben az infláció szintje, időbeli lefutása és főbb tényezői eltérnek az egyes gazdaságok között. A nyolc csatlakozó kelet-európai államban a fogyasztói árindexe 2003-ban előreláthatóan 3%-kal emelkedik szemben a 2000-ben mért átlagosan 6,6%-os növekedéssel. Az általában megfigyelt dezinfláción belül különösen erőteljes az infláció mérséklődése Csehországban, Litvániában (ahol az árszínvonal csökken), Lengyelországban: az okok, a gazdaságpolitikai lépések és a költségek ország-specifikusan alakulnak.

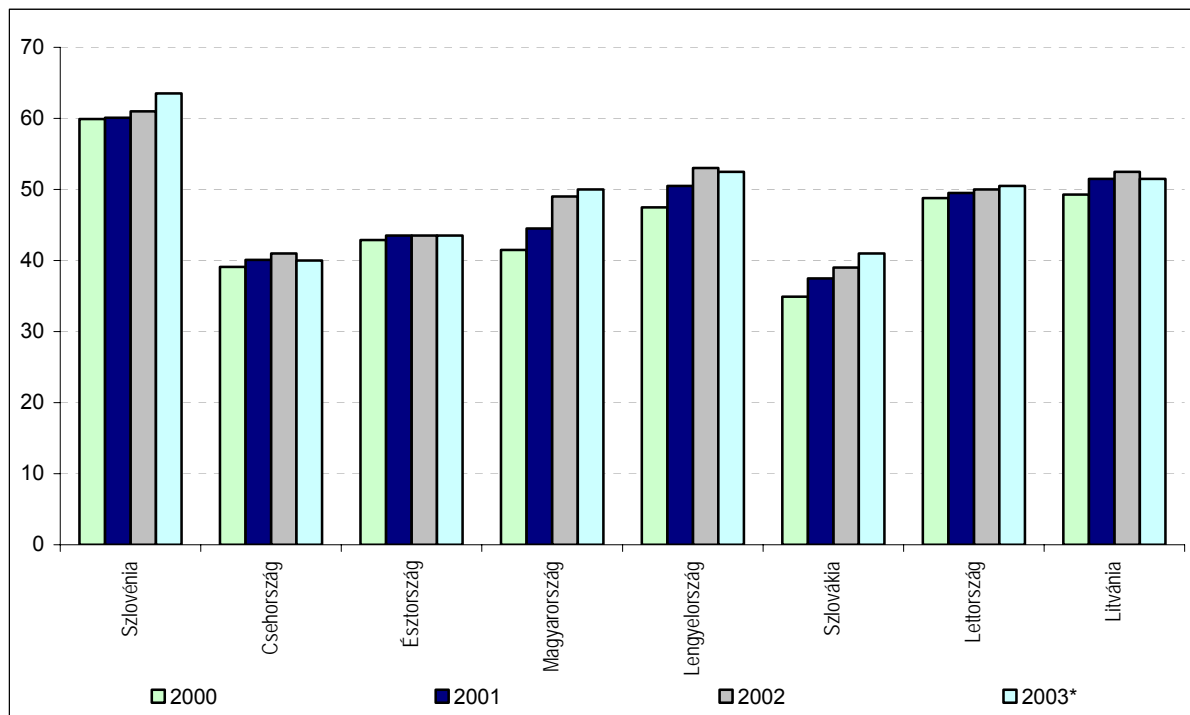
A gazdaságok többségében tapasztalt dezinflációt segíti, hogy a lanya nemzetközi konjunktúra következtében mérsékeltebb az importált infláció emelkedése a korábbi évekhez képest. Tekintettel, hogy ezen gazdaságok (Lengyelországot leszámítva) kis és nyitott gazdaságok, az importált infláció csökkenése, a cserearányok (országoként eltérő mértékű) enyhe javulása kedvezően érinti az inflációt. A dezinflációt ezzel összefüggésben segítette a nemzeti árfolyamok további erősödése (Szlovákia, balti államok) illetve, hogy a gyengülő valutájú országokban (Lengyelország és Magyarország) a leértékelődés eddig csak korlátozottan gyűrűzött át az árakba.

Az infláció mérséklődése akkor következett be, amikor felgyorsult az országok többségében a nominális bérek és jövedelmek növekedése a lazább fiskális és jövedelempolitikáknak köszönhetően. Azonban a szerkezeti reformok eredményeképpen a gazdaságok többségében felgyorsult a termelékenység növekedése és korlátozta az egység munkaerőköltség emelkedését és ezáltal a éremelkedések inflatorikus hatását. A költséginfláció szempontjából végezetül kedvezően alakultak a mezőgazdasági és az élelmiszerárak, amelyek súlya a fogyasztói kosárban számottevően meghaladja a fejlett országok átlagát.

Az infláció átlagos csökkenése mellett eltérően viselkedik az infláció a csatlakozó államokban. Csehországban, Litvániában és Lengyelországban gyakorlatilag árstabilitásról beszélhetünk: ebben szerepet játszik a lassú növekedés (Csehország, és Lengyelország), a munkabérek költségek relatív csökkenése a gyors termelékenységnövekedés mellett csökkenő egység-munkaerőköltségek mellett, vagy a valuták felértékelődése (Litvánia), illetve esetlegese gyengülésének mérsékelt inflációs hatása (Lengyelország).

A gazdaságok másik csoportjára az infláció ismételt felpörgése (Szlovákia és Magyarország) jellemző, köszönhetően a korábbi expanzív fiskális és jövedelempolitikákat semlegesítő korrekciós lépéseknek, az adókulcsok és a hatósági árak emelésének, illetve az árfolyamgyengülés fokozatos begyűrűzésének a hazai fogyasztói és termelői árak alakulásába. Sok szempontból hasonló Szlovénia helyzete, ahol a dezinfláció folyamatos, de lassú a reálárfolyamot célzó árfolyampolitika, a 2003 közepéig széleskörűen alkalmazott hátratekintő indexálás gyakorlata, valamint a lassú termelékenységnövekedés miatt.

Grafikon 2.

A fogyasztói árindex alakulása a csatlakozó államokban

A további dezinfláció a maastrichti konvergencia-kritériumok által meghatározott szintre, illetve az elért alacsony infláció fenntartása sok országban nehéz feladat lesz. Nehézségként jelentkezik, hogy a közeljövőben az árak liberalizálása és az adórendszerek változása erőteljesebben hat majd az inflációra, amikor a hatósági áras termékek köre a csatlakozó államokban az EU átlagot számottevően meghaladó (13% (Szlovákia) és 30% (Szlovénia) közötti) mértékű.

Továbbá a közép-európai és balti államokban az EU csatlakozás az árszerkezet átrendeződését eredményezve is okozhat átmeneti áremelkedést. Az infláció csökkenésénél figyelembe kell azt is venni, hogy az elmúlt 1-2 évben a további dezinfláció szempontjából kedvezőtlen fiskális és jövedelempolitikák érvényesültek, amelyek inflációs hatása tartós lehet. Ennek megfelelően 2004-ben a csatlakozó államok fogyasztói árindexének emelkedése meghaladja az ideit és ezen belül érezhetően gyorsul az infláció Csehországban, Észtországban, Lengyelországban és Magyarországon is, bár eltérő körülmények mellett és okok miatt.

Államháztartási egyenlegek. A csatlakozó államok távolról sem állnak egységes helyzetben az államháztartási egyenlegek alakulásáról. Az államháztartás hiánya a csatlakozó kelet-európai államok átlagát tekintve a 2001-es súlyozatlan 3,1%-ról 2002-ben 4,2%-ra emelkedett, és idén várhatóan 3,9% lesz, ami még mindig távol van a maastrichti a maastrichti kritériumtól. Az államháztartási egyenlegek alakulásáról a csatlakozó államok élesen két nagyobb csoportra bonthatók.

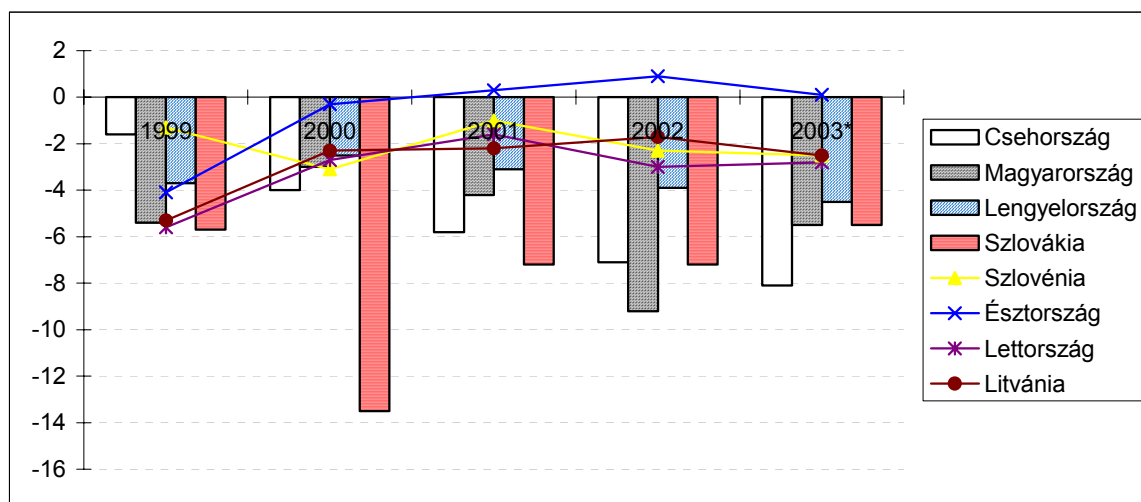
A balti államokban 1999 óta a gyors növekedés teremtette kedvező ciklikus hatás, a nemzetközi összevetésben is alacsony rövid- és középlejratú kamatlábak, valamint a valutatanács által gyakorolt fegyelmező erő révén kedvező egyenlegek alakultak ki: Lettország és Litvánia teljesíti a 3%-os referenciaértéket, sőt Észtország egyedülálló

módon többlettel rendelkezik. Ráadásul az államháztartási egyenlegek fenntarthatósága is kedvező: alacsony az államadósság, minimálisak a kamatkidadások, a közép-európai államoknál kedvezőbbek a demográfiai folyamatok.

Velük szemben állnak a közép-európai gazdaságok, ahol Szlovéniát leszámítva a hiány meghaladja a referencia-értéket, és az államháztartási egyenlegek az elmúlt években – időben és mértéküket tekintve eltérően de – jelentősen romlottak. A tartósan magas hiány tükrözi a ciklikus tényezők kedvezőtlen hatását (elsősorban az adóbevételek tervezettnél kisebb mértékű növekedése és a növekvő munkanélküliségi kiadások révén), a költségvetési kiadások erőteljes növekedését az anticiklikus fiskális politikák nyomán, az erőteljes jövedelemkiáramlást (Magyarország és Szlovákia) az állami szektorban, valamint a szerkezetváltás és korábban felhalmozott feszültségek kezelésének fiskális hatásait (Csehország és Lengyelország). A fiskális politikák korábbi lazulása jól kivehető a romló államháztartási és költségvetési egyenlegekből, és ez a folyamat 2003-ban megfordul (Csehországot kivéve), köszönhetően a fiskális korrekciónak, bár a ciklikus tényezők a korrekció ellen hatnak.

Grafikon 3.

Az államháztartási egyenlegek alakulása a balti és a közép-európai államokban

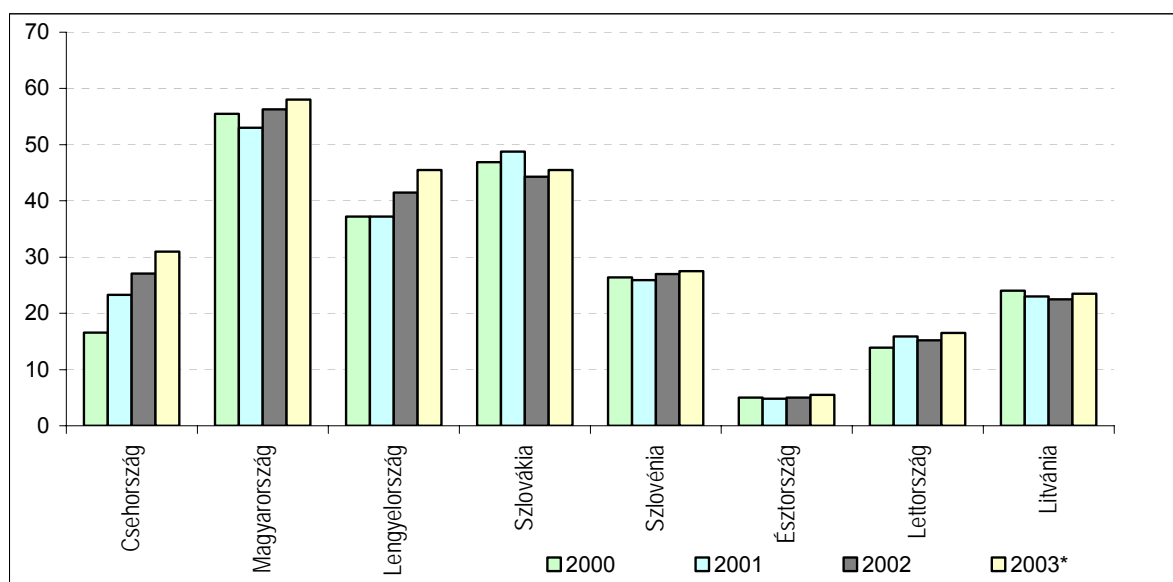
Az államháztartás konszolidációját több tényező is nehezíti a közép-európai gazdaságokban. Egyrészt az exogén adottságok kedvezőtlenek és nem segítik a fiskális korrekciót: az euró-övezet növekedési kilátásai ugyan a korábbiaknál jobbak, de még mindig elégtelenek egy erőteljes pozitív ciklikus hatás érvényesüléséhez. Másrészt, a kedvezőtlen ciklikus tényezők mellett rövidtávon a várható EU csatlakozás is addicionális feszültségeket eredményez a növekvő kiadások és a kieső bevételek miatt.

Továbbá az állami újraelosztó rendszerek átalakítása, az államháztartási reform folyamata rövidtávon inkább addicionális kiadásokkal és az egyensúly romlásával jár, miközben a szerkezeti merevségek addicionális kiadást generálnak. Végezetül nem szűntek meg az átalakulással összefüggő fiskális sokkok: a bankrendszer konszolidálása, az örökölt államadósság kezelése, az adóterhelés mérséklése terheket ró a költségvetésekre.

Államadósság. Miközben a nyolc csatlakozó közép-kelet-európai állam államadósság/GDP mutatója alig valamivel több, mint a fele az EU-15 átlagának (32,5%, illetve 57,5%), addig az államháztartási hiányhoz hasonlóan az államadósság is eltérően alakul a közép-európai és balti országokban. Az adósságkritérium teljesítése nem okoz problémát a balti államoknak és Szlovéniának, mert vagy az adósság induló szintje alacsony (Észtország és Lettország), vagy ha közepes méretű (mint Litvánia és Szlovénia esetében), akkor nincs olyan szerkezeti, vagy makrogazdasági tényező, amely rövidtávon az adósság erőteljes növekedését eredményezne. Ezekben a gazdaságokban az adósságdinamika is kedvezően alakul: az elsődleges egyenlegek általában szufficitesek, a nominális kamatszínvonal és ezáltal a kamatkidadások GDP arányos értéke alacsony és a gyors növekedésnek köszönhetően kedvező a reálnövekedés és az államadósságon fennálló átlagos reálkamat közötti eltérés is, ami együttesen az adósság/GDP mutató stabilizálásához vezet.

Grafikon 4.

Az államadósság/GDP alakulása a csatlakozó államokban

A 4 visegrádi államban ezzel szemben magas az államadósság/GDP mutató szintje, illetve több tényező további növekedésüket vetíti előre. A négy gazdaság eltérő adósságszintről indult az 1990-es évek elején: a magas adóssággal rendelkező Lengyelország és Magyarország csökkentette, míg az elenyésző államadósságot öröklő Csehország és Szlovákia erőteljesen növelte az adósság/GDP mutató értékét az 1990-es évek második felére. Az elmúlt 2 évben Magyarországon és Lengyelországban megállt az adósság korábbi években tapasztalt csökkenése, míg Csehországra az adósság/GDP ráta viharos növekedése jellemző.

A romló adósságmutatókat részben a magas államháztartási hiányok, a defíciten kívüli tételek felhalmozása (az állami vállalatok kötelezettségeinek átvállalása, a bankrendszerek és az e bankok konszolidációs tételeinek elszámolása adósságként), a lassú gazdasági növekedés és a relatíve magas reál-kamatszint közötti eltérés eredményezik. Az adósság/GDP mutatók nem csak magasak, de kérdéses fenntarthatóságuk, illetve a referencia-értékek alatti szinten tartásuk. Számos tényező, különösen a demográfiai folyamatok (öregedés), az államháztartás

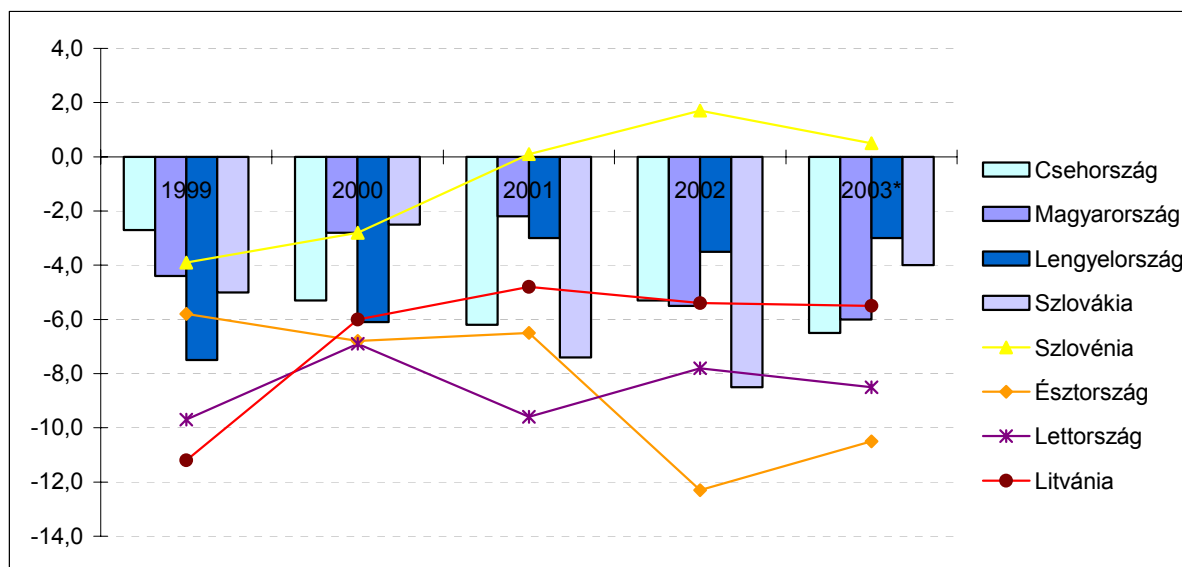
alrendszerei által hordozott implicit adósságok és az állami kezességvállalások a további adósság növekedést jeleznek.

Folyó fizetési mérleg. A folyó fizetési mérleg egyenleg megfelelően mutatja azt, hogy milyen makrogazdasági feszültségekkel jár a nominális és reálkonvergencia a csatlakozó államokban. Szlovéniát leszámítva mindegyik csatlakozó országnak szembe kellett néznie időről időre visszatérő fizetési mérleg problémákkal, amelyek gyakran korrekciós lépéseket kényszerítettek ki, esetenként megtörve a felzárkózás folyamatát is.

A csatlakozó országok többségében a folyó fizetési mérleg egyenlegek romlanak 2003-ban. A növekvő folyó fizetési mérleg deficit mögött részben hasonló folyamatok állnak a csatlakozó államok többségében. Az egyik ilyen tényező a nemzeti megtakarítási ráták látványos csökkenése, amit elsősorban az állam növekvő hiteligénye okoz a növekvő államháztartási deficit finanszírozása miatt, ehhez társul a gazdaságok többségében a lakossági szektor nettó megtakarításainak csökkenése a felgyorsuló jövedelemkiáramlás és a hitelezési korlát radikális puhulása következtében. Azokban az államokban, ahol az államháztartás nettó finanszírozási igénye érezhetően visszaszorult (Szlovákia), ott a folyó fizetési mérleg hiány csökkenése következett be.

Grafikon 5.

A folyó fizetési mérleg GDP arányos egyenlege a csatlakozó gazdaságokban

A folyó fizetési mérleg egyenleg alakulását kedvezőtlenül érinti természetesen az exportpiacok keresletének visszafogott ütemű növekedése, ami a kereskedelmi mérleg egyenlegét rontja. Ehhez az elmúlt időszakban nem társult olyan mértékű szolgáltatás-egyenleg többlet (pl. Baltikum, vagy Magyarország) mint korábban, illetve ahol hirtelen növekedett a közvetlen tőkebefektetések állománya (Csehország), ott a jövedelemegyenleg növekvő hiányt mutat.

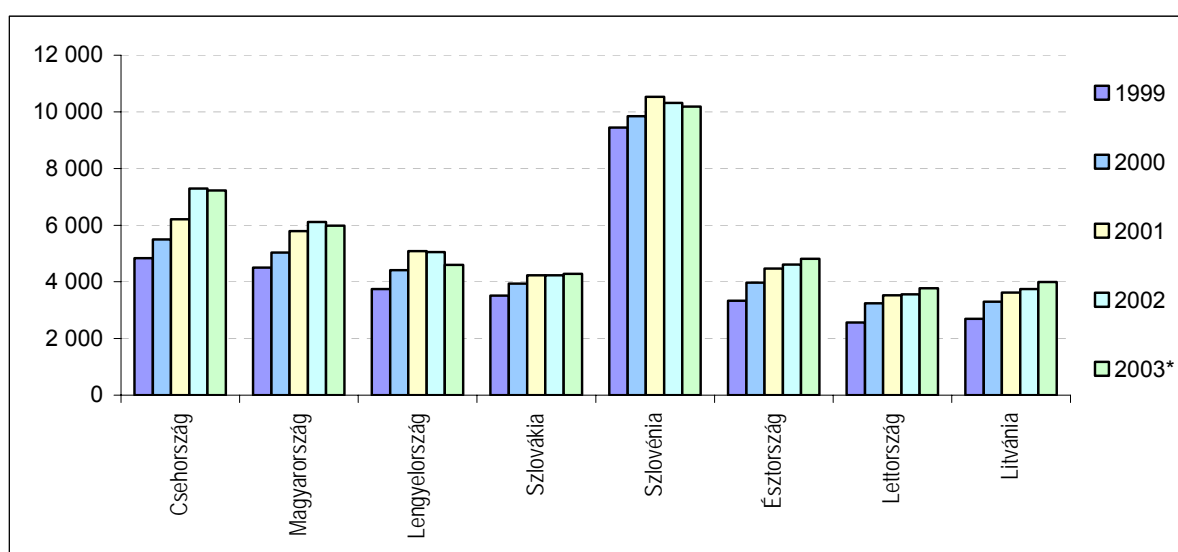
A folyó fizetési mérleg egyenleg ott javult, ahol részben a nemzeti valuta erőteljes leértékelődése (Lengyelország) illetve/és a munkatermelékenység jelentős növekedése (Szlovákia) következett be, ami a kedvezőtlen nemzetközi konjunktúra, csökkenő exportárak mellett is lehetővé tette a javuló költség-versenyképesség

mellett az export dinamikus (Szlovákia előreláthatólag 22%) növelését és a kereskedelmi mérleg egyenleg javítását.

III. REÁL-KONVERGENCIA

Jövedelem-konvergencia. Jelenleg jelentős a csatlakozó gazdaságok és az EU-átlag közötti jövedelmi rés mind az aktuális, mind a vásárlóerő paritásos árfolyamon számítva. A csatlakozó államok egy főre eső jövedelme a PPP árfolyam alapján 2003-ban az Európai Unió átlagának 29% és 67% között alakult: jövedelmi szintje alapján Szlovénia ugrik ki a csatlakozó államok közül felfelé, míg a három balti állam lefelé.

Grafikon 6.
Az Euróban számított GDP/fő alakulása aktuális árfolyamon

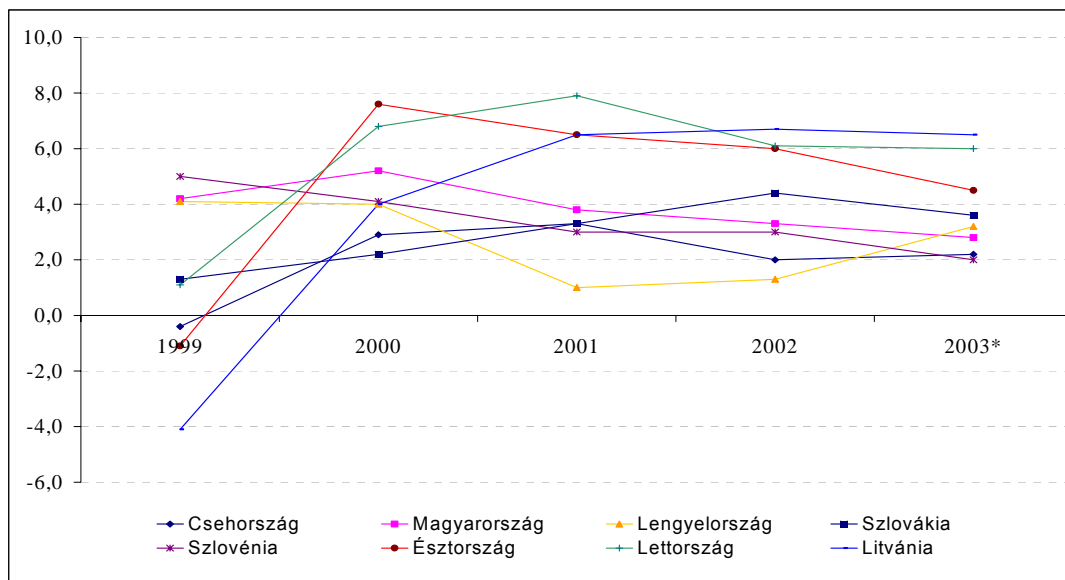
Ugyanakkor a csatlakozó államok jövedelmi szintjük alapján messze elmaradnak a kohéziós államok (Görögország, Írország, Portugália, Spanyolország) mostani és csatlakozásuk időpontjában fennállt jövedelmi szintjétől.

Az 1999 és 2002 közötti időszakban, köszönhetően a csatlakozó államok gyors reál GDP növekedésének valamint valutájuk nem egyszer jelentős nominális erősödésének, mérséklődött az EU-val szemben fennálló fejlettségbeli rés. A jövedelem-konvergencia hosszú folyamata érezhetően lelassult 2003-ban, sőt egyes csatlakozó országok (pl. Csehország, Szlovénia) növekedett is a távolság az EU-15 átlagos jövedelmi szintjétől. Ez annak ellenére következett be, hogy a növekedési rések 2003-ban – köszönhetően elsősorban az EU-15, illetve az euró övezet tragikus ütemű növekedésének - nem mérséklődött, hanem 2001-2002-vel szemben tágult.

A csatlakozó államok növekedési üteme is megérezte ugyanis 2003-ban a külső dekonjunktúrát és az ország-specifikus kiigazítási programok hatását: így 2002-höz képest csak Lengyelországban és Csehországban gyorsul előreláthatólag az év végéig a növekedés üteme. Ugyanakkor a korábbi időszakokkal szemben általában megfordult az árfolyam alakulása, mert a korábbi felértékelődést jelentős árfolyamgyengülés követte néhány országban. Az árfolyamok átlagos leértékelődése összességében meghaladja majd a növekedési ütemet pl. Lengyelország, Szlovénia

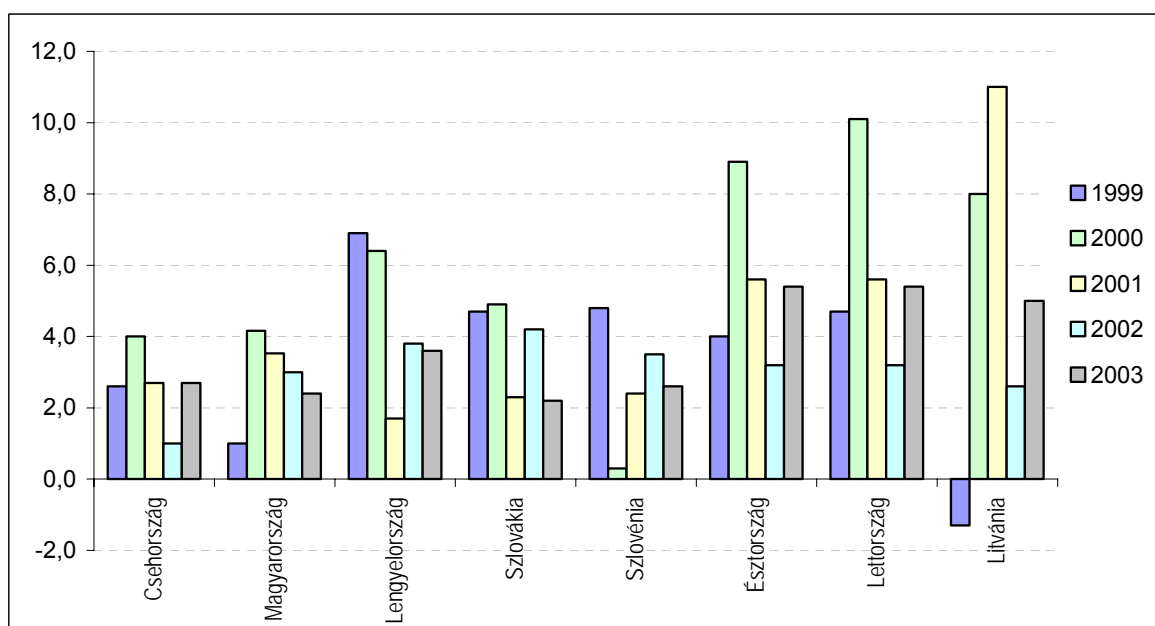
és Magyarország esetében és emiatt növekszik az egy főre jutó GDP-ben vett távolság a csatlakozók és az EU-15 átlaga között.

Grafikon 7.
A GDP növekedési üteme a csatlakozó államokban

Az elmúlt években bekövetkezett jövedelem-konvergencia forrása eltérő volt a csatlakozó gazdaságokban: míg Magyarország, Lengyelország és Szlovénia esetében elsősorban a teljes tényezőtermelékenység emelkedése, addig Szlovákiában, Észtországban és Csehországban elsősorban a tőkefelhalmozás volt. Ugyanakkor súlyos probléma, hogy a termelékenység növekedése időben lassuló ütemű folyamat és a munkaerő hozzájárulása folyamatosan csökkenő mértékű.

Grafikon 8.
A munkatermelékenység alakulása az egyes csatlakozó államokban

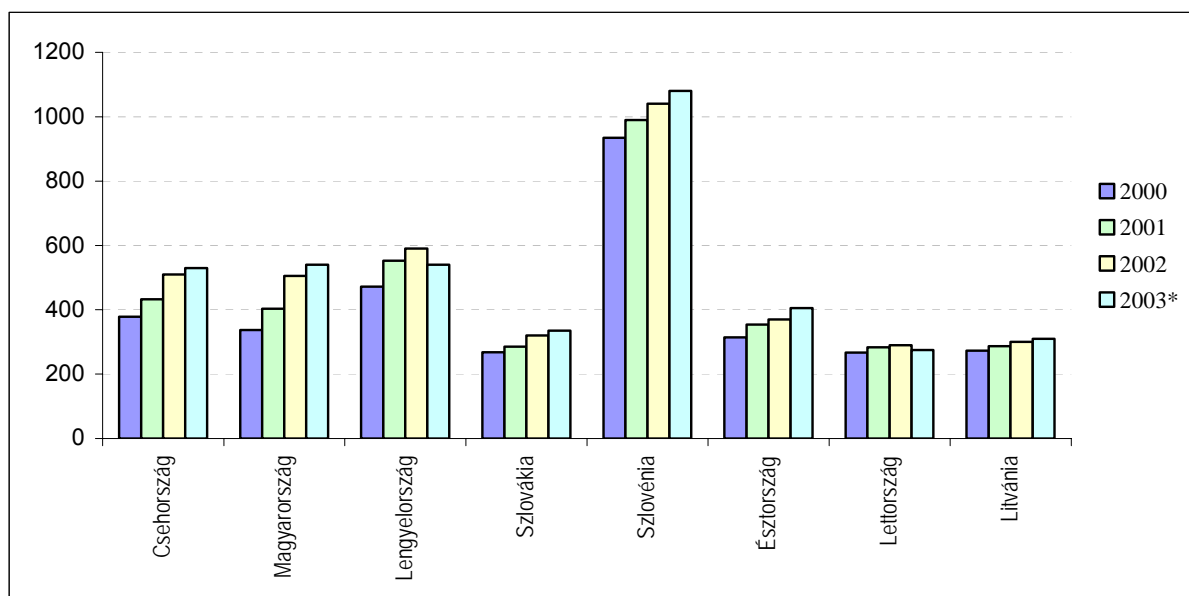

Bérkonvergencia. Az árak konvergenciájához hasonlóan kiemelten fontos a reálkonvergencia sebessége és fenntarthatósága szempontjából a bérszínvonal felzárkózása. A bérek konvergenciájának sebessége és szerkezete befolyásolja az inflációt, a teljes tényező- és munkatermelékenység alakulását, a csatlakozó államok növekedését, miközben a bérres mérséklődése hat a migráció, a munkanélküliség és munkaerő-kínálat alakulására a csatlakozó és EU-államokban egyaránt.

A reálkonvergencia mutatói közül a bérek felzárkózásában mutattak legerőteljesebb előrehaladást a csatlakozó államok. Az elmúlt 2 évben ugyanis a bérek jelentős és általában a munkatermelékenység változásától teljesen elszakadó mértékű növekedése volt megfigyelhető. A bruttó bérek a közép-európai gazdaságokban hazai valutában 2001-2002-ben 16,6% (Csehország) és 39,3% (Magyarország) között emelkedtek, ami mögött a politikai ciklus (választások) és a felelőtlen gazdaságpolitika (expanzív fiskális és gyenge jövedelempolitika) húzódnak meg.

Grafikon 9.

Az Euróban számított havi átlagos munkabérek aktuális árfolyamon

Idén valamelyest mérséklődött a jövedelemkiáramlás és a reálbérek növekedési üteme, de a béркиáramlás visszaállása a munkatermelékenység növekedésével konzisztens pályára lassú és időigényes folyamat. Ezt mutatja a grafikon is, amelyről látható, hogy a nem jelentéktelen árfolyamgyengülés ellenére 2003-ban az Euróban számított havi átlagos munkabérek tovább növekednek Csehország, Magyarország, Szlovénia és Észtország esetében. A bekövetkezett bérnövekedés ellenére a bérek színvonala ma még mindig jobban eltér a csatlakozó államokban, mint a jövedelmeké vagy az áraké: miközben az árszínvonal a német árszínvonal 40-65% között, míg az egy főre eső GDP szintje aktuális árfolyamon 30-50% között, addig a bérek esetében ez Szlovéniát leszámítva 25-45% között alakul.

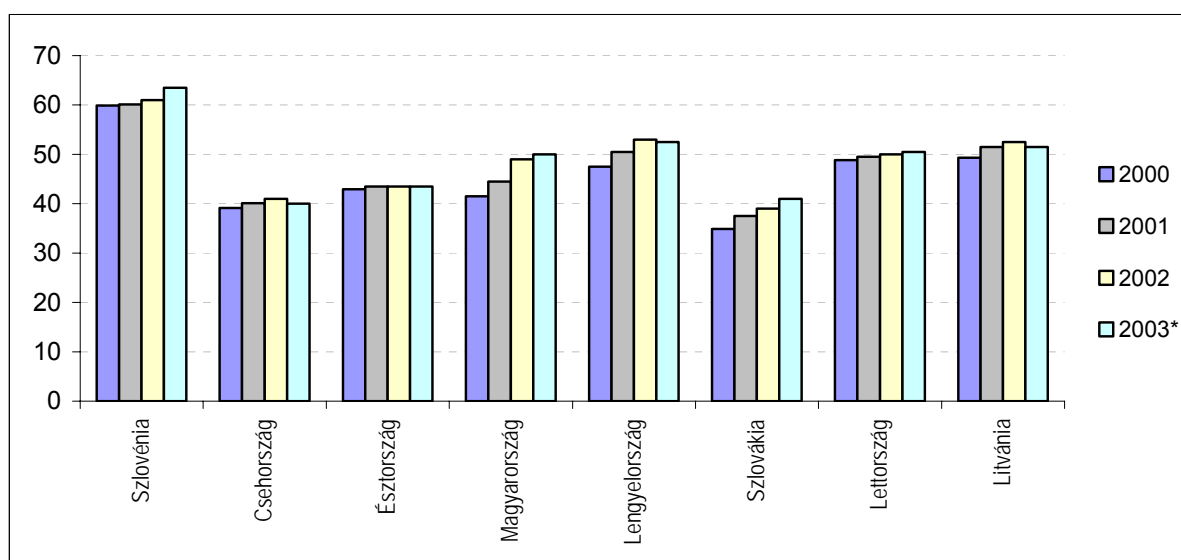
Árkonvergencia. A pozitív inflációs eltérések mellett is a csatlakozó államok árszínvonala mélyen az EU-államok átlaga alatt található. Az árliberalizálás és a verseny erősödése, a támogatások leépítése, a költségtényezők kiegyenlítődése, valamint az egyensúlyi árfolyamok irányába történő elmozdulás eredményeképpen a

kereskedelemben kerülő javak árszintje közeledett a fejlett államokéhoz. Ugyanakkor – miközben egyes szabályozott áras (pl. benzin a magas adótartalom miatt) vagy monopolpiacokkal jellemezhető termék árszintje eléri vagy meghaladja az EU-átlagát – a kereskedelemben nem kerülő javak árszínvonala lassabban konvergál. Ebben szerepet játszanak az alacsonyabb munkaerőköltségek, az alacsonyabb tőkeintenzitás, illetve az egyes szegmensekben megnyilvánuló árnövelést korlátozó verseny.

Az árszínvonalban eltéréseket eredményező további tényező, hogy magasabb a hatóságilag szabályozott árak köre és ezek többségében az árak még a piaci egyensúly alatt találhatók. Az említett tényezők miatt az árszínvonal változatlanul a fejlett és a kohéziós államok árszínvonala alatt található, annak ellenére, hogy az inflációs eltérések, illetve a csatlakozó közép-európai államok valutáinak felértékelődése csökkentette az ebben a tekintetben fennálló rést.

Grafikon 10.

GDP-alapú komparatív árszínvonal a német árszint százalékában

A közép-kelet-európai államokban az EU-hoz történő csatlakozás, majd ezt követően – eltérő időben – az euró-övezetbe történő belépés eredményez jelentősebb változást a relatív árak szerkezetében és az árszínvonalban. A EU csatlakozás a verseny további erősödése, a termelési tényezők szabadabb áramlása, valamint az adó- és egyéb költségtényezőkre gyakorolt harmonizációs hatáson keresztül elősegíti majd az árszintek közeledését.

Az árszintekben meglévő eltérések mellett számos elemzés jelentős különbséget mutat ki az árszerkezetben is. Az egységes piacra történő belépés, az ezzel felerősödő verseny az árszerkezet átrendeződéséhez vezet és közelíti az EU-tagállamok és a csatlakozó államok árstruktúráját is.

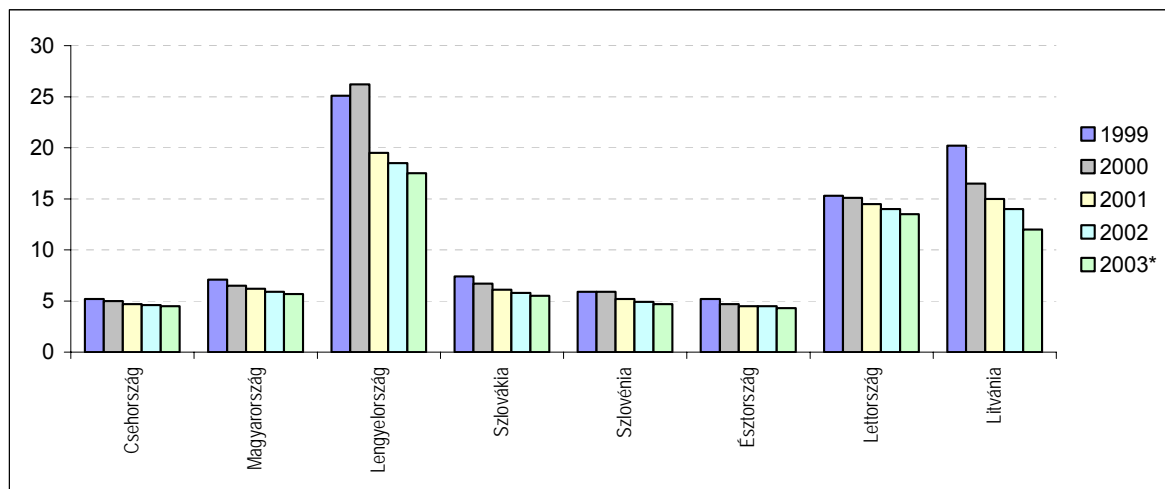
IV. SZERKEZETI KONVERGENCIA

A csatlakozó államok szerkezeti idomulásának, konvergenciájának egyik megbízható egyszerű mutatója a mezőgazdaságban alkalmazottak arányának alakulása a foglalkoztatottak teljes köréhez vetítve. Tavaly az Európai Unió 15 államában a

foglalkoztatottak átlagosan 4,5 százaléka dolgozott a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban. A csatlakozó országok ebből a szempontból két csoportra bonthatók. A közép-európai országok (Lengyelország kivételével) és Észtország esetében a mezőgazdaságban alkalmazottak köre alig tér el az EU-15 átlagától, ráadásul nagyságuk a mezőgazdasági kibocsátás relatív, esetenként abszolút visszaszorulása mellett fokozatosan csökkent az elmúlt években. Ezekben a gazdaságokban a csatlakozás nem fog ebből a szempontból exogén sokkot jelenteni, hiszen a mezőgazdaságban az alapvető szerkezeti átrendeződés már bekövetkezett az elmúlt években.

Grafikon 11.

A mezőgazdaságban alkalmazottak aránya a teljes munkaerő-állományon belül

Ugyanakkor a három másik gazdaság (Lengyelország, Lettország és Litvánia) esetében a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 3-4-szeresen haladja meg az EU-15 átlagát és bár ezekben a gazdaságokban is csökkent a mutató, a csatlakozást követően jelentős feszültségek keletkezhetnek. Egyrészt, ezekben a gazdaságokban (különösen Lengyelországban) az átlagot meghaladó a munkanélküliségi ráta és a mezőgazdaságból esetlegesen felszabaduló munkaerő a munkanélküliek számát, vagy a foglalkoztatottakkal arányát csökkenti majd. A magas munkanélküliség mellett részben a gazdaság további szegmensei is a munkanélküliséget növelő átszervezés (Lengyelország) előtt állnak, részben nagyon gyenge a tercier szektor munkaerőt felszívó képessége (Lettország és Litvánia). A magas mezőgazdasági munkaerő ebben a három gazdaságban egyértelműen a konvergencia egyik problémája lesz az elkövetkező években.